

Област Кърджали

▶ Население (2015)	151 686
▶ Територия (кв.км)	3209,1
▶ Брой на населените места	472
▶ Дял на населението в градовете (%)	41,1

Общ преглед

След трудно възстановяване на икономиката от кризата БВП на Кърджали отново намалява през 2013–2014 г., като нарежда областта сред петте в страната с най-нисък БВП на човек от населението. Ниската безработица не е свързана с висока заетост, а с ниска икономическа активност. Вероятна причина за това е изключително неблагоприятната образователна структура на населението. Инвестиционната активност е ниска, но общинските администрации в областта усвояват значителни европейски средства. Инфраструктурата не е добре развита, а администрацията не е достатъчно модернизирана и прозрачна в работата си.

Демографската картина в областта все още е по-благоприятна от тази в страната, но застаряването протича с бърз темп. Дяловете на отпадналите и на второгодиците в образованието продължават да са сред най-ниските, но учениците влошават рязко представянето си на матурите. Здравеопазването в областта страда от недостиг на лекари и легла в болниците. Кърджали е най-сигурната за живеене област от гледна точка на регистрираните престъпления. Голяма част от населението все още няма достъп до канализация, а пречиштането на отпадъчните води е символично. Кърджали е областта с най-слабо развит културен живот.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●

Доходи и условия на живот ●

След трудно възстановяване на икономиката от кризата през 2013 и 2014 г. размерът на БВП на област Кърджали отново се свива. Така областта се нарежда сред петте области в страната с най-нисък БВП на човек от населението през 2014 г. – почти двойно по-нисък (6041 лв./човек) от средното ниво за страната (11 574 лв./човек).

По средногодишен доход областта е на предпоследно място след пореден спад до 3393 лв./човек от домакинството през 2015 г. Работната заплата в областта също е значително под средната за страната въпреки ръста през последните години. През 2014 г. средната годишна брутна заплата на наетите в област Кърджали достига 7222 лв. при 9860 лв. за страната.

Проблемите в икономиката и доходите обясняват високия дял на населението, живеещо с материални лишения – 41,6% при 33,1% за страната през 2013 г.

Пазар на труда ●●

След четири години ръст през 2015 г. заетостта в областта отново намалява до 58,8% при 62,9% за страната. Наред с това икономическата активност на трудоспособното население рязко намалява и Кърджали се превръща в една от трите области с най-ниска икономическа активност през 2015 г. – 60,3%, или с 9 пр.п. по-малко от общия показател за страната (69,3%). Безработицата е много ниска – 2,3% при 9,1% за страната през 2015 г., но това се дължи на факта, че голяма част от населението не е икономически активно, т.е. не търси активно работа.

Високият дял на неактивните е обвързан и с изключително неблагоприятната образователна структура на населението. Сред лицата на възраст между 25 и 64 години 17,2% са с висше образование (при 27,5% за страната), а 35,1% – с основно и по-ниско (при 18,1% за страната).

Инвестиции ●

За четвърта поредна година през 2014 г. Кърджали е областта с най-нисък брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението – 30 на 1000 души при 53 на 1000 души за страната. Разходите за придобиване на ДМА също са повече от двойно под средните за страната, въпреки че нарастват през 2014 г. до 1240 лв./човек от населението (при 2786 лв./човек за страната). От 2010 г. насам областта се радва на стабилен приток на чужди инвестиции, но обемите остават ниски. ЧПИ с натрупване са 949 евро/човек, или тройно по-ниски от средните за страната.

Общините в областта усвояват повече европейски средства в сравнение със средната стойност за страната. Към 31 май 2016 г. изплатените суми към общините като бенефициенти по оперативните програми в областта достигат 729,8 лв./човек от населението при 688,8 лв./човек за страната. Сред

общините в областта най-много средства усвояват общините Кърджали и Момчилград (над 1000 лв./човек), а най-малко – община Кирково (44,5 лв./човек).

Инфраструктура ●●

Предвид местоположението на Кърджали в периферията на страната и нейния преобладаващо планински релеф тя е сред областите с най-ниска гъстота на железопътната мрежа (2,1 км на 100 кв.км територия при 3,6 км на 100 кв. км за страната) и с най-нисък дял на първокласните пътища от общата републиканска пътна мрежа (11,1% при 18,1% за страната) през 2014 г. Качеството на пътищата също е сравнително лошо. През 2015 г. делът на пътната настилка в добро състояние в областта намалява до 27,5% при 40,7% за страната.

Достъпът до интернет и използването му от населението също са по-ограничени от средните нива за страната.

Данъци и такси ●●●

През 2016 г. в нито една от общините в област Кърджали няма повишаване на местните данъци и такси за разлика от тенденциите в страната. Нещо повече – три общини намаляват ставките спрямо 2015 г. Община Ардино намалява данъка върху недвижимите имоти на юридически лица, община Кърджали намалява таксата за битови отпадъци за нежилищните имоти на юридически лица, а община Момчилград намалява данъка върху превозните средства и леките автомобили (с мощност от 74 до 110 kW).

Като цяло общините в областта поддържат относително ниски ставки на данъците върху недвижимите имоти и превозните средства и на патентния данък за търговия на дребно. Единствената по-висока от средната ставка е на такса смет.

Администрация ●

Кърджали изостава по всички показатели, включени в тази категория. Развитието на електронното управление и на административни услуги на „едно гише“ в общините е бавно и неравномерно. Прозрачността на органите на местното самоуправление се оценява ниско и през 2016 г. – 42,6% при 61,8% за страната. В рамките на областта най-прозрачна е община Кърджали с 45,5%, но дори и тя не достига средното равнище за страната. Най-непрозрачна пък е община Ардино, която през 2016 г. получава само 27,7%.

Проблем остава ниското покритие на територията на областта от кадастралната карта. През 2015 г. покритието на кадастъра в област Кърджали е 3,4% за шеста поредна година. Три от седемте общини изобщо не са покрити от кадастралната карта (Ардино, Момчилград и Черноочене), а в останалите четири покритието е около 4–5%.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●●●

Демографската ситуация в областта все още е по-благоприятна от тази в страната, въпреки че през последното десетилетие населението застарява по-бързо от средния темп за страната. През 2015 г. коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към това на 0–14 години в областта е 133,7% при 146,4% за страната. Кърджали е и сред петте области с най-нисък отрицателен естествен прираст. През 2015 г. коефициентът на естествен прираст в областта е –3,4‰ при –6,2‰ за страната. Миграционните процеси от областта са относително слаби през 2015 г., като механичният прираст достига –1,4‰.

През 2015 г. Кърджали продължава да е областта с най-нисък дял на градското население – 41,1% при 73,1% за страната. Същевременно и гъстотата на населението е по-висока от средната за страната.

Образование ●●●

Нетният коефициент на записване на населението в V–VIII клас в област Кърджали намалява и достига 77,6% при 78,3% за страната.

Дяловете на отпадналите (1,9% при 2,8% за страната през 2014 г.) и на второгодниците (0,3% при 1,0% за страната през 2015 г.) в основното и средното образование продължават да са сред най-ниските в страната. След относително добро представяне на матурите до 2014 г. през последните две години зрелостниците от областта рязко влошават своя успех. На матурите по БЕЛ през 2016 г. средният успех на учениците от областта е „добър“ 3,85, което е третият най-нисък резултат в страната. В допълнение Кърджали е областта с най-висок дял на слабите оценки – 16,89% при 8,73% за страната.

Кърджали остава и една от областите с най-висок брой на преподавателите в основното и средното образование спрямо учениците.

Здравеопазване ●●●

Кърджали е сред областите с най-остър недостиг на лекари. На един общопрактикуващ лекар в областта отговарят 2298 души от населението при 1619 души за страната, а на един лекар от водеща специалност – 811 души при 544 души за страната.

Леглата в МБАЛ в областта също са по-малко от средната стойност за страната (3,9 на 1000 души от населението при 4,6 на 1000 души за страната), което вероятно е и една от причините за сравнително ниския брой на постъпилите за лечение (177 на 1000 души при 232 на 1000 души за страната) през 2015 г. Тази данни подсказват, че част от местното население търси медицински грижи извън областта.

Коефициентът на детска смъртност в областта се увеличава през 2015 г. и достига 7,2‰.

Сигурност и правосъдие ●●●●●

Наказателните съдии в област Кърджали са едни от най-малко натоварените в страната, което се дължи и на ниската престъпност в областта. През 2015 г. за втора поредна година натовареността им спада и достига 5,8 дела на месец на съдия при 8,3 дела на месец за страната. В същото време делът на висящите дела (10,0%) е по-висок от средния за страната (9,4%), въпреки че голяма част от делата приключват в 3-месечен срок (95,0%).

Кърджали е областта с най-малък брой на регистрираните престъпления спрямо населението. През 2015 г., следвайки четиригодишна тенденция, броят на регистрираните престъпления срещу личността и собствеността намалява до 5,6 на 1000 души от населението спрямо 13,6 на 1000 души средно за страната.

Разкриваемостта на престъпленията е относително висока. През 2015 г. делът на разкритите престъпления се увеличава до 56,5% от регистрираните при 39,2% за страната.

Околна среда ●●

Кърджали е една от областите с най-малък дял на населението с достъп до канализация и най-ниска свързаност с ПСОВ. През 2014 г. 3,9% от населението в областта, което има достъп до канализация, е свързано с ПСОВ (при 56,8% за страната), а 44,0% имат достъп до обществена канализация (при 74,9% за страната).

Област Кърджали е на второ място в страната (след област Смолян) с най-малко замърсена атмосфера. През 2014 г. емисиите на въглероден диоксид в атмосферата в областта са 5,8 т/кв.км, или над 50 пъти по-малко от средните за страната.

Населението на областта произвежда и най-малко битови отпадъци спрямо останалите области – 256 кг на човек годишно при 442 кг на човек в страната през 2014 г.

Култура ●

Кърджали е областта с най-слабо застъпен културен живот и през 2015 г. В областта все още няма кино. Посещенията на театрални постановки са двойно по-ниски от средните за страната спрямо населението – 150 на 1000 души при 302 на 1000 души за страната. Значително по-малко са и посещенията в библиотеките – 236 на 1000 души в Кърджали при 583 на 1000 души за страната.

При посещенията на музеите разликите между областта и средните стойности в България е още по-голяма. През 2015 г. 88 на всеки 1000 души от населението в Кърджали са посетили местен музей при 664 на 1000 души за страната.

Ключови показатели за област Кърджали

Индикатори на икономическото развитие	2010	2011	2012	2013	2014	2015
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5422	5602	6285	6151	6041	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2734	3002	3483	3333	3762	3393
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5643	5895	6266	6842	7222	n.a.
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	32,8	31,9	44,7	60,1	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15–64 години (%)	48,9	54,3	60,6	63,4	64,3	60,3
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	46,5	51,5	55,1	59,0	61,1	58,8
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	4,9	5,1	9,0	7,0	4,9	2,3
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	10,3	8,9	11,2	15,6	19,8	17,2
Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	31	29	29	29	30	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	458	613	738	705	1240	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	440	500	604	746	949	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	11,5	29,7	54,0	45,8	65,8	51,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	23,8	24,6	27,0	25,5	31,3	27,5
Покритие на кадастъра (%)	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

Индикатори на социалното развитие	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-0,7	-2,6	-2,1	-1,8	-2,6	-3,4
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-6,8	-3,5	-2,4	-3,0	12,1	-1,4
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,5	4,5	4,6	4,7	4,1
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	6,2	3,0	4,2	4,7	3,0	11,4
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	82,7	83,0	82,0	80,2	78,3	77,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	101,7	101,6	100,6	100,4	101,5	103,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	140	144	166	176	165	177
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	7,3	6,9	6,0	5,8	5,7	5,6
Разкрити престъпления срещу личността и собствеността от регистрираните през годината (%)	58,2	57,3	56,2	53,4	49,4	56,5
Дял на висшите наказателни дела (%)	4,2	4,8	4,7	3,8	8,7	10,0
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (%)	3,7	4,0	4,0	3,9	3,9	n.a.
Емисии на въглероден диоксид в атмосферата (тонове вредни емисии/кв.км)	17,8	10,9	3,5	5,1	5,8	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	11	0	0	0	0	0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	152	170	191	159	131	150